بررسی افکار و اعمال امیرکبیر

بخش دوم و پایانی

شتابزدگی در اصلاحات

گفت و گو با ابراهیم تیموری، نویسنده

یوسف ناصری

در نخستین بخش از گفت و گو، چگونگی صدارت امیر کبیر و مواجهه او با درباریان مورد بررسی قرار گرفت. واپسین بخش گفت و گو عمدتاً به روابط امیر کبیر و ناصرالدین شاه اختصاص دارد که در پی می آید با این توضیح که دیدگاههای مصاحبه شونده صرفاً روایتی از تاریخ است که نمی تواند مورد تایید روزنامه ایران باشد. ضمن اینکه گروه گفت و گوی ایران آماده پذیرش دیدگاههایی دیگر در این زمینه نیز هست.

*** به چه علت، امیر تصمیم می گیرد نوری را رابط خود با سفارت انگلیس معرفی کند و به او لقب «اعتمادالدوله» بدهد؟**

– به نظر من، نباید با معیار امروزی به بررسی وقایع گذشته پرداخت. در آن زمان، وزرای مختار روس و انگلیس هر زمان که کاری داشتند، مستقیم نزد میرزا تقی خان می رفتند. از سوی دیگر، آقاخان همیشه طرف مشورت امیرنظام بود. برخلاف آنچه که برخی نویسندگان ما می گویند که نوری در قتل امیر نقش داشته ولی خود نوری در نامه ای به روسها گفته شما که میرزا تقی خان را تحت حمایت خود گرفتید، چرا اصلاً از او حمایت نکردید. حتی نوری گفته در زمان عزل امیر، چندبار برای وساطت نزد ناصرالدین شاه رفته و در آخر سر، شاه به او گفته اگر یک بار دیگر پیش من بیایی و از امیر، وساطت کنی، تو را هم تبعید می کنم.

*** امیر نظام چند ماه بعد از صدر اعظم شدن، با خواهر ۱۳ ساله شاه ازدواج کرد. چرا این ازدواج هم نتوانست شکاف به وجود آمده بر سر قدرت را بین صدراعظم و مادرشاه برطرف کند؟**

– امیرنظام با ازدواج با خواهر تنی شاه عضو خاندان سلطنتی شد و قصد داشت از این طریق روابط بهتری با شاه و مادرش داشته باشد و از حمایت آنها در پیشبرد برنامه هایش بهره مند شود ولی امیر به هدف دلخواهش نرسید و بعد از مدتی، مهد علیا به دشمن سرسخت او تبدیل شد. حتی امیر با اقداماتی زمینه را برای قتل خودش فراهم آورد.

*** یکی از اقدامات چشمگیر آقاسی، دستور او برای ممنوع شدن شکنجه بود، چرا امیر با رسیدن به مقامات صدارت، ممنوعیت شکنجه را لغو کرد؟**

– امیر نظام مجبور شد برای زهر چشم گرفتن از مخالفان و مدعیان سلطنت به این کار روی بیاورد.

*** امیرنظام را فردی وطن پرست می دانند که خواهان توسعه و پیشرفت کشور بوده است ولی او به طور مکرر خود را غلام و خاکپای شاه دانسته است. این حالت اطاعت محض و اظهار بندگی کردن او در مقابل ناصر الدین شاه با آن تفکر توسعه گرایانه چگونه قابل جمع است؟**

– بالاخره امیر به نظام حاکم بر کشور وفادار بوده او در زمانی که در آذربایجان عهده دار امور آن منطقه بوده، بعد از اتمام کارهای اداری به کنسول روس گفته بود الان موقع نماز خواندن است، من نمازم را بخوانم، بعداً با هم صحبت می کنیم. امیر بعد از فریضه نماز، ضمن صحبت با کنسول روس به یادآوری سفر خود به همراه ناصرالدین میرزا به روسیه و ملاقات با امپراتور تزاری می پردازد و با انتقاد از محمد شاه او را «شاه حیوان» خوانده که به فکر مملکت نیست ولی همین شخص در زمان انعقاد قرارداد ارزنه الروم حاضر نبوده منافع کشور را نادیده بگیرد و القاب و عناوین محمدشاه را در قرارداد مذکور ذکر نکند.

*** امیر کبیر چند بار به روسیه و عثمانی دوره تنظیمات رفته بود. بازدید از این کشورها چه تاثیری بر نگرش او بر جای گذاشت؟**

– میرزا تقی خان در روسیه از مراکز عالی تحصیلی و کارخانه هایی چون اسلحه سازی و کاغذسازی بازدید کرد و از پیشرفت های آن کشور مطلع شد و در عثمانی هم از اصلاحاتی که تحت عنوان تنظیمات شروع شده بود آگاهی زیادی کسب کرد. قانون کیفری یکی از نخستین قوانین در عثمانی بود که جهت جلوگیری از ارتشا و تجاوز به جان و اموال مردم تصویب شد. در این دوره از اصلاحات در عثمانی اعلام شد همه اتباع این کشور در برابر قانون مساوی هستند. او بعد از بازگشت به ایران و رسیدن به مقام صدارت، به تأسیس کارخانه های اسلحه سازی، پارچه، کاغذ، قند و شکر و چاپ روزنامه وقایع اتفاقیه و همچنین تأسیس مدرسه دارالفنون روی آورد.

*** پیامد تأسیس دارالفنون در روند توجه هر چه بیشتر به علوم جدید در ایران چه بود؟**

– میرزاتقی خان امیر نظام آدم روشنفکری بود که بعد از بازدید از مدارس متعدد روسیه و عثمانی درصدد برآمد که به تأسیس مدرسه جدید در کشور اقدام کند. منتهی این مدرسه در زمان او چندان توسعه پیدا نکرد.

*** امیر نظام که نماینده خود را برای گزینش تعدادی معلم اروپایی به آن قاره اعزام داشته، چند بار به او نامه می نویسد که بسیار بسیار زود به ایران برگرد و معلمان را باخود بیاور. در همان ایام هم نامه ای به مصلحت گذار ایران در سن پطرزبورگ گفته به داوودخان نامه بنویس و بگو هر چه سریع تر بیاید و معلمین را باخود بیاورد. سؤال این است که چرا این همه شتابزدگی و بی صبری؟**

–این هم یکی از کارهایی است که بر آن انتقاد وارد است. حتی دیپلمات های خارجی ساکن در تهران به او می گویند باید به طورتدریجی این اصلاحات را پیاده کرد ولی امیر، اصرار داشت که با سرعت، اصلاحات مورد نیاز را عملی سازد. علاوه بر این، سر هنری رالینسون وزیر مختار انگلیس که در سال های دهه ۱۸۶۰ با ناصرالدین شاه ملاقات داشته می گوید شاه گفته ما باید ارتش ثابت، راه شوسه و راه آهن تأسیس کنیم که رالینسون ضمن اینکه می گوید من تعجب می کنم چه کسی این چیزها را به او یاد داده است. رالینسون اظهار داشته من به شاه گفتم برای موفقیت در اصلاحات باید به طور تدریجی پیش رفت و در این راه به همراهی مردم هم نیاز هست.

*** گفته می شود که در همان زمان، نشریات چاپ لندن را برای شاه می خوانده اند.**

–بله؛ ضمناً اشاره کنم که سال ها بعد از قتل امیر نظام، ناصرالدین شاه از صدور دستور قتل امیر بارها اظهار تأسف نموده و گفته بود اگر من در آن زمان، آگاهی الان را می داشتم، چنان دستوری نمی دادم.

*** دیپلمات های اروپایی گفته اند امیرکبیر در پی ایجاد یک حکومت مقتدر مبتنی بر عدالت و قانون بوده است. اما چرا این نظم به نام نظم تقی خانی معروف شد؟**

–چون شخص او باعث و بانی آن بوده. البته در زمان صدارت آقاخان نوری است که نظم دوره میرزاتقی خان را نظم تقی خانی نامیده اند.

*** از امیر کبیر نقل شده که او در پی حکومت قانون (Constitution) بوده. واقعاً این موضوع صحت دارد؟**

– قانون به معنای این که پارلمانی تأسیس شود، چون در آن زمان قوانینی که موجود بود یا قوانین شرعی بود و یا قوانین عرفی که برمبنای سلیقه و تعلق خاطر افراد مقرر می شود.

*** این لغت معنای حکومت مشروطه هم می دهد؟**

– اصلاً امیر به فکر تأسیس پارلمان نبود. چون کشورما در آن زمان معنای پارلمان در سیستمهای پارلمانی اروپا را مشورتخانه می دانستند. هم و غم امیر اصلاح سازمانها خصوصاً در زمینه امور مالی بود. او با مظالم حاکمان مخالفت می کرد و حقوق و مستمری افرادی را که به زعم خود بیکاره بودند، قطع کرد و آنان را به دشمنان بالفعل خود تبدیل کرد.

*** بعد از عزل امیر از صدر اعظمی، چند نامه بین او و ناصرالدین شاه رد و بدل می شود. در یکی از جوابیه ها شاه خطاب به امیر عزل شده آمده برادرت را به حکومت اراک منصوب خواهم کرد. آیا رد و بدل شدن چنین موضوعی نشان می دهد دغدغه میرزاتقی خان در مرحله اول توسعه کشور نیست؟**

– میرزاتقی خان به شدت از برادرش حمایت می کند. در حالی که او در آذربایجان به شدت به مردم ظلم و ستم می کرد و سربازان را شدیداً تنبیه می کرد. به گونه ای که کنسول انگلیس و روس به او ایراد می گرفتند که تا به این حد نباید این سربازان را زجر داد و شکنجه کرد. در مجموع اوج خویشاوند بازی (Nepotism) را در دوره میرزا آقاخان نوری می تواند سراغ گرفت.

*** حمایت امیر نظام از برادرش موجب کاهش محبوبیت او نمی شد که ادعای مبارزه با ظالمان داشت؟**

– چرا می شد. میرزا تقی خان بعد از اینکه صدراعظم شد، برادرش را به حکومت آذربایجان منصوب کرد و با ظلم و ستمی که برادر او بر مردم روا می داشت باعث شد نارضایتی مردم آن منطقه نسبت به میرزاتقی خان به شدت افزایش یابد.

*** نظم و انضباطی که امیر در پی برقراری آن در سراسر کشور بود و بعدها به نظم تقی خان مشهور شد، چه شاخصه هایی داشت؟**

– امیر نظام خواهان آن بود که اقدامات اصلاح طلبانه ای در زمینه مالی، اداری و نظامی به انجام برساند. چون در اواخر صدارت آقاسی، انتظام امور دچار اختلال شده بود و امیر به طور مداوم از آن وضعیت شکایت کرده است. او معتقد بود حکام مناطق مختلف کشور نباید مبالغی بیش از مالیات های تعیین شده از مردم دریافت کنند. او مصمم بود رسم رشوه گرفتن کارمندان و کارکنان دولت را بر چیند ولی نباید فراموش کنیم که زمان به صدارت رسیدن امیر نظام، یکی از بحرانی ترین دوره های تاریخی کشور بود، و وقتی او در آن مدت ۳ سال و چند ماه عمدتاً صرف سرکوب مدعیان سلطنت شد که در جای جای کشور و از جمله خراسان سربه شورش برداشتند و از یک طرف هم، امیر باید برای حفظ قدرت خود و پیشبرد برنامه هایش با رقبای خود مبارزه می کرد.

تا ۵۰٪ تخفیف در فروش فوق العاده نوروز ۸۴
توجه: مبنای قیمتها، اقساط است.
فرش تبریز با ۵۰٪ نقد الباقی ۱۰ قسط یکماهه
فرش کاشان و اردکان کلاً در اقساط ۱۰ ماهه
از نقد نقد، تا ۶۰۰ روزه
هر روز ۱۰ صبح الی ۹ شب یکسره در ۳ آدرس زیر منتظر شما همشهریان محترم هستیم.
فروشگاه مرکزی: طهران، خیابان ولیعصر نرسیده به طالقانی سمت چپ فروشگاه دو طبقه (تبریز اعلاء و تابلوفرش)
فروشگاه شماره ۲: طهران، خیابان طالقانی نبش جنوب شرقی ولیعصر (کاشان و اردکان)
فروشگاه شماره ۳: شمیران، سعادت آباد، علامه شمالی (تبریز اعلاء و تابلوفرش - کاشان و اردکان)
توجه: با عنایت به مشکلات ترافیکی، روزهای جمعه فروشگاه مرکزی و شماره ۲ از ساعت ۱۰ صبح تا ۸ شب باز است.

با امکان تعویض فرش‌های کارکرده منازل • تا ۱۴ روز پس گرفته میشود
روابط عمومی شرکت سهامی فرش و کلیم

مطمئن در انتخاب
سایپایدک
متمایز در خدمات

قابل توجه دارندگان محترم خودروهای کاروان

بدینوسیله به اطلاع دارندگان محترم خودروهای کاروان تولیدی سایپا می رساند، نمایندگی‌های مجاز سایپا در جدول زیر، علاوه بر خدمات به‌خودروهای پراید، واتت نیسان و زانتیا، آماده ارائه خدمات به خودروهای کاروان نیز می باشند.

نام و نام خانوادگی	آدرس	شهر	کد	تلفن	شماره تلفن
۱ شهروز رحتی	خیابان حافظ جنب روبروی تی بی تی سابق	اردبیل	۲۷۱	۰۴۵۱	۸۸۹۴۴۴۱-۴-۴
۲ حسین زاهدی	خیابان امام خمینی جنب پل شهید خرازی مقابل پارک گلستان	اصفهان	۱۵۵	۰۳۱۱	۳۳۳۸۷۴۴-۳۳۳۳۳۹۱
۳ ایوب جعفری نوشهر	جاده آذرشهر نرسیده به پمپ بنزین بالا پاسگاه بلوار ملت پلاک ۱۰۷	تبریز	۲۲۵۱	۰۴۱۱	۳۳۳۹۳۷۵-۳۳۳۹۰۹۸-۳۳۳۹۵۳۵
۴ شرکت کیانامهر ارومیه	جاده مهاباد کیلومتر ۲ جنب آرکواک تزریق معلم	ارومیه	۴۲۰۲	۰۴۳۱	۲۲۵۱۰۳۹
۵ غلامی اسماعیلی	جاده کمربندی روبروی کارخانجات آرد	بوکان	۴۲۰۲	۰۴۷۳	۴۱۸۲۷۲۰-۴۱۸۲۲۵۴
۶ خلیل کفاش محمدی	خیابان تهران نو مقابل بنیادالهادی	تهران	۱۷۴	۰۲۱	۷۵۸۰۷۴۵-۶۷۵۵۱۳۹
۷ سید هادی مجتبائی	خیابان حافظ نبش کوشش ۲۰	مشهد	۱۵۲	۰۵۱۱	۳۴۱۱۰۲۰-۳۴۱۱۵۷۴۸
۸ امیریوسف نوتوچیان	جاده مشهد قوچان کیلومتر یک	مشهد	۱۵۲	۰۵۱۱	۸۶۱۷۰۲۴-۸۵۹۲۱۱۲-۸۶۱۹۳۸۱
۹ سعید نیموری	جاده اصلی بوشهر کنگان جنوب اداره راه و ترابری	بوشهر	۴۲۰۵	۰۷۷۲	۳۳۳۸۷۶۶
۱۰ شاه زاده بهاجوری	خیابان میرزای شیرازی پ ۱۹۴/۱	همدان	۴۰۲	۰۵۴۱	۳۳۳۳۵۶۰-۳۳۳۳۷۰۰۶
۱۱ یوسف رهنما	بلوار طلوع فارس ابتدای جاده پل فسا، نبش بعد از پادگان ولیعصر	شیراز	۵۰۰۵	۰۷۱۱	۷۳۳۶۶۶۰-۳-۷۳۳۳۳۱۱۰۴
۱۲ محمود کریمی اقتدار	چهارراه صاحب آباد، خیابان سلمان فارسی، پلاک ۸۷	جیرفت	۵۱۰۵	۰۳۴۸	۲۲۱۲۷۴۸-۲۲۱۲۶۴۱
۱۳ محمد رضا ناصر	خیابان شهید بلوار امام رضا روبروی ترمینال خط کاوه	رشت	۴۰۰۵	۰۱۳۱	۸۸۳۳۳۹۹-۸۸۳۳۳۸۸
۱۴ علیرضا باقوئی	بوستان شهر از صحت سابق	بوشهر	۴۱۵۲	۰۱۵۲	۵۲۲۱۸۱۸-۵۲۲۱۶۱۹-۲۲
۱۵ محسن کوچک عظیمی	خیابان صنعت روبروی بانک ملی نرسیده به میدان امام حسین	همدان	۴۱۱	۰۳۸۱	۲۲۶۹۸۰۲-۲۲۵۲۴۰۲-۲۲۹۹۰۰۳
۱۶ علی صدیقی سطانی	کرمانشاه، بلوار شهید بهشتی جنب اداره ارتباط اسلامی	کرمانشاه	۴۷۱	۰۸۳۱	۸۲۳۹۴۴۴-۸۲۳۵۸۴۵

CARAVAN

هموطنان عزیز به منظور بهبود و ارتقاء کیفیت خدمات پس از فروش و ارائه سرویسهای مطلوبتر پیشنهادها و نظرهای خود را با شماره تلفنهای ۸۷۸۴۱۳۲-۸۷۸۹۴۳۲-۰۲۱ صدای مشتری و یا با پست الکترونیک زیر مطرح نمائید:

Email: info@saipayadak.org Website: www.saipayadak.org